

OBRADOR XISQUETA

El Pallars, 100% natural

Aleix Cardona

Vinguda d'allà enllà de l'Àsia, i al Pirineu instal·lada, la xisqueta ens porta avui cap a una possible recuperació de l'ús de la llana i de la seva normalització en l'imaginari col·lectiu, perduda com havia quedat i menystinguda fins a l'extrem que els pastors l'havien de donar per treure-se-la del damunt.

I de la seva trajectòria, tripartida, la serrana procedent de l'Ovis aries ibericus, també anomenada Pallaresa, tant determinant com el dialecte i l'esmolada fulla del ganivet, avui en tenim aires de referència. I és que la xisqueta ha esdevingut, ja sense banyes i només amb restes de la seva avantpassada negra, mena de referència i nom de projecte de futur. Qui ho diria, que tan gregarisme serviria per engegar propostes singulars, projectes d'economia alternativa i que, en tot cas, el ramat el veuria venir, de la ciutat i dels estables.

I és que avui és part essencial i dona nom a una iniciativa de refundació dels oficis de la llana. Pastors i artesans del Pallars, cadascun per un cap,

tiben de la llana i, amb ella, tiben del territori de la mà d'Obrador Xisqueta, una associació sense ànim de lucre que treballa per aconseguir un preu just per a la llana —per als pastors!—, que permeti ajudar que l'ofici es mantingui, que es generin oficis amb el tractament de la llana, vells i nous, i que això doni vida a les xisquetes i permeti d'assenotar cases, ramats i persones al Pallars.

Obrador Xisqueta és una iniciativa que es mou a l'emparedat del projecte Grípià, del qual ens feiem ressò a la Caramella 22, i que impulsa diferents propostes relacionades amb els pastors i el territori. L'Obrador Xisqueta és una marca de qualitat de la llana de l'Alt Pirineu, però també és una botiga, virtual, amb els productes de les artesanes i els artesans i un ambició projecte per mantenir en plena forma l'ofici de pastor i tot el que se'n deriva. Aquesta iniciativa està eixamplant el camp d'acció de l'escola de pastors i el de custòdia de terres a altres comarques, com el Ripollès i la Garrotxa o el Montseny.

La Vanessa Freixa és coordinadora del projecte Grípià i enmig d'una molt complexa jornada de treball i amb les urgències impròpies del redactor de Caramella es disposa a descabdellar el procés que ha esdevingut singular per a un producte tan lligat a la nostra existència com la llana.

Per què neix aquest projecte?

Tan senzill com complicat, l'objectiu és aconseguir un preu just per a la llana, donat que aquesta finalitat tan elemental és el motor per aconseguir el manteniment de les explotacions, la permanència en el territori, la creació de producte nou, situar el territori en el mapa...

Què passa, doncs, amb el preu?

Fa trenta anys, la venda de la llana donava per a cobrir un munt de recursos. La mateixa jornada d'esquilar les ovelles, que era un esdeveniment realment important en

*Arreplegant
la matèria prima.*

Pastors, peça clau del projecte i del seu futur.

les explotacions, es cobria amb els beneficis de la llana venuda, i encara quedaven diners per a l'explotació. L'any 2009, la llana es pagava a preu del mercat a 0,18 cèntims/kg i els arramassadors la pagaven a les explotacions a 0,06 cèntims el quilo. Avui, que per raons de mercat encara no del tot aclarides, es paga en alguns casos a 0,50 cèntims/kg, nosaltres mantenim el preu de 0,60 cèntims/kg. Per 13 tones de llana paguem 6.000 euros, un preu barat però que reverteix en les explotacions, i estem parlant d'una llana, la de la xisqueta, considerada de tercera gamma. Es tracta d'una llana rústica de muntanya.

Quantes explotacions ramaderes treballen amb vosaltres?

Actualment, hi ha vint-i-tres explotacions ramaderes del Pallars Jussà i Sobirà i una de la Noguera que aporten la seva feina i la llana

per al projecte, un nombre realment important que ens garanteix un volum de matèria primera considerable. Totes formen part de l'associació ACOXI –Associació de Criadors d'Ovella Xisqueta–, que treballa i promou la raça autòctona del Pirineu, la xisqueta. Els ramaders que participen en el projecte ho fan per raons diverses, tots, això sí, perquè comparteixen la idea general, però alguns tenen una vinculació més comercial i d'altres s'impliquen en el projecte i aporten ajudes a través de la seva associació.

Els beneficia en alguns aspectes concrets, a més de la revalorització de la llana?

D'una banda, com dèiem, en l'apartat econòmic, tot i ser preus baixos, actuals, podríem dir. D'una altra, manté l'activitat de l'explotació, i nosaltres aportem una persona per la tria de la llana, els sacs i la

recollida, que centralitzem en una jornada, al juliol, passant a recollir la llana per les explotacions en un camió de gran tonatge.

Quins problemes us heu trobat en el procés de la llana per deixar-la útil per a fer-ne producte comercial?

Problemes, molts. Sobretot perquè partíem del desconeixement d'un munt d'aspectes de tot plegat. I a base de picar de cap amb l'obstacle i retornar a lloc, hem anat aprenent i solucionant. Però, la veritat, avui tenim un resultat realment interessant que comença a donar fruits i que fa pensar en donar-li continuïtat.

I els artesans? Ja existien o han aparegut a rel del projecte?

Al Pallars hi havia dues dones, la Rosa Mari Tejedor, de Ginestarre, i la Pepi Requena, de Lleret, que ja treballaven amb telers i que tenen una trajectòria important. La Rosa Mari és com una institució en aquest terreny. Però no hi havia ningú més. A rel de desenvolupar-se el projecte, avui comptem amb una dotzena, en total, de persones que treballen la llana de xisqueta en el seu projecte artesanal, al Pallars.

Com ha estat possible el creixement?

Perquè hem apostat per un aspecte clau com és la formació, centrada sobretot en el feltre, que dóna molt bon resultat a partir de les

DE L'OVELLA A LA LLAR. A LA RECERCA DE LA LLANA PERDUDA

Obrador Xisqueta treballa amb 23 pagesos-ramaders-pastors que proporcionen les més de 12 tones anuals de llana per als projectes de l'entitat. Són explotacions del Pallars Jussà, del Pallars Sobirà i una de la Noguera. Professionals de Llessui, Alòs d'Isil, Caregue, Àger, Escàs, Olp... Una vintena llarga d'inversions per seguir amb l'activitat del ramat. Molts pastors i alguna pastora. Gent que creu en el territori i que fa pinya per un objectiu necessari.

Ara, amb la iniciativa del projecte Grípia, la feina de pastor arriba a sectors joves, que poden contrastar l'interès, a vegades bucòlic o idealista, amb la dura realitat i que poden valorar la importància del compromís professional. El paper de la llana serà un nou element referencial per a la seva activitat.

I tota aquesta feina i el seu producte, la llana, passen a una altra dimensió amb l'artesanía. De cop, allò que no servia i s'abocava als barrancs o es donava per cap preu, s'haurà convertit en matèria de luxe. Gerros, cadires amb feltre, poden formar part de la llar, estampats per la Bàrbara Grosskopf, a Caregue, a la Vall d'Assua. O podem disposar d'uns peücs per a infants o una bossa, provinents de Baiasca, on l'Ester Sánchez hi té el taller. L'Edu Marín, a la seva borda prop de Peramea, curteix la pell manualment i fa sarrons, amb aire tradicional o actualitzant-ne el disseny. O la Carme Vergés, que cus amb agulles, o la Sílvia Valls, que fa matalassos i coixins, o la Lila Batlle, de Cérvols, que fa làmpades de feltre i jocs infantils, o la Lina Ratia, o la Cristina Riu o l'Anna Salvat... Fins a les artesanes de més llarga tradició, la Pepi Requena i la Rosa Mari Tejedor, de Lleret i Ginestarre, respectivament, pioneres de la proposta d'artesanía d'Obrador Xisqueta. I no oblidem la nova línia pròpia de l'Obrador Xisqueta de jerseis!

Però a la llar ens hi pot arribar, sense ni saber-ho, com a aïllant de construcció gràcies a l'acord amb l'empresa RMT, de Santa Eulàlia de Ronçana, que utilitza llana de xisqueta, de les 12 tones del projecte, per fer els materials de recobriment en l'edificació de cases.

I LA PROTAGONISTA DEL CONTE?

Segons el web del DAAM de la Generalitat de Catalunya: «la raça xisqueta prové de l'Ovis aries ibericus', formant part de les races del tronc ibèric, amb l'Ojalada i la Montesina, entre d'altres. És una varietat ovina molt antiga, que ha evolucionat poc, i que es manté en un alt grau de puresa, ja que ha estat força aïllada geogràficament (la zona de la vall Fosca i la vall de Manyanet, al Pallars Jussà, es consideren com a bressol de l'origen de la raça) gràcies a la seva capacitat per subsistir en condicions ambientals extremes, amb escassos recursos vegetals, no assequibles per a altres varietats ovines» (www20.gencat.cat/portal/site/DAR/).

Fa uns quants anys, es va catalogar com a raça en perill d'extinció i, si bé no hi ha un creixement espectacular, avui es pot considerar estabilitzat el cens.

característiques específiques la llana de xisqueta. El feltre era el material que folrava les armilles dels pastors i avui serveix per a fer joies que combinen la ceràmica i el feltre, objectes de decoració, peces de roba... Sempre es tracta d'anar tancant el cercle, des del producte base, la llana, transformant-la i comercialitzant el producte artesanal.

Disposeu d'una botiga virtual. Teniu altres sistemes de comercialització?

La botiga virtual és l'espai col·lectiu que oferim des d'Obrador, com tot el que envolta el projecte, amb aquesta filosofia.

La llana només s'empra per a l'artesanía?

La llana de xisqueta en què treballem té tres destinacions. Per una banda, la llana a granel, amb marca pròpia, una llana robusta i calenta que cada cop és més apreciada i que és un producte únic a casa nostra i a tot l'Estat espanyol fet amb matèria primera d'aquí. Per una altra, el que hem dit, per a producte artesà, una aposta de disseny contemporani. I encara una tercera, la llana per a aïllaments tèrmics. Treballem amb una empresa del Vallès que, amb una part de llana de xisqueta i altres, elaboren aïllaments per a la construcció. En el nostre cas, amb l'aportació de llana que fem n'hi ha per a dues cases unifamiliars.

En el terreny dels productes derivats de la llana, teniu alguna nova proposta?

Treballem amb una gent de la Garrotxa que han creat una línia de jerseis, els Marcelinus, i que tenen una filosofia semblant al sentit de la nostra proposta. Per a la tardor traurem la primera col·lecció que tindrà una línia nostra, 100% Xisqueta, i una línia de l'empresa, Marcelinu Xisqueta. És un repte perquè es tracta d'entrar en un terreny on una llana com la nostra no és habitual, però que garantirà qualitat i una cobertura per al fred, molt alta.

Sarrons de l'Edu Marín.

Matalassos de la Sílvia Valls.

Estan associats, els artesans?

Alguns formen part d'una associació, Pirineu Art, i estan lligats a Obrador Xisqueta. Creiem que seria important que acabessin ajuntant-se, per tenir més recursos i és una manera de dinamitzar la feina d'artesà.

Obrador Xisqueta forma part d'un projecte més ampli.

Sí. Tot això comença amb l'empresa de desenvolupament rural Montanyanes i l'associació Rurbans, i es planteja i es desenvolupa el projecte Grípia, que és una aposta per al món rural des de la pagesia i situar-lo al present. Es treballa en cinc línies que són l'escola de pagesia i activitat pastoral; el banc de terres, custòdia agrària;

servei de suport a les explotacions; revalorització i comercialització de llana de raça xisqueta, i sensibilització per a joves. I en l'apartat de la llana, s'inscriu Obrador Xisqueta, que és una associació sense ànim de lucre.

Com es finança, Obrador Xisqueta?

Com pot! Col·laboren en el projecte diferents estaments, com ara la Diputació de Lleida, que ens ajuda en una part de llana, l'IDAPA, amb els camions de recollida de la llana, o Artesania de Catalunya, que ajuda en una part de la formació. La resta, buscar-se la vida i l'ajuda de Muntanyanes i Rurbans, que ens permeten disposar d'una tècnica a un 70% de

jornada. En total, entre voluntarisme i remuneració, Obrador Xisqueta té la col·laboració de tres persones.

Hem pogut tancar el cercle de l'entrevista per donar a conèixer una experiència que combina, gairebé a la perfecció, la voluntat de continuïtat de la feina de pastor, pagès o ramader, al segle XXI, i l'actualització dels oficis que se'n deriven. Una aposta de gran intensitat i complexitat, amb moltes hores de vol, rectificat quan ha convingut, per aconseguir seguir el camí, costerut, d'accés a l'objectiu, cada cop més possible, però mai garantit.

Les institucions, que hi són, no saben que això, en la normalitat del sentit comú, hauria de ser la seva feina i haurien de nomenar la gent de Grípia, Obrador Xisqueta, etcètera, conselleres de desenvolupament rural del Pallars, com a mínim, només per donar sentit a l'absència d'altres polítiques per al sector i el territori.

La Vanessa, aquest dissabte, com la resta de l'equip, fent possible el full de ruta, posant cara a una llana encara tan oblidada i untant els carrils d'un cercle en moviment, cada cop més estable.

El retorn a un origen que mai ha acabat de posar el rètol de tancat, tot i com se sent d'abandonat, per projectar-lo al futur des del present sense passar pel museu dels records immòbils, ens permet recuperar el sentit de la llana, la de veritat, la 100% natural. En aquest cas, un xic rústega, no tan amorosa, però del tot profitosa i lligada a la feina del territori.

Obrador Xisqueta és una mostra que diu de com n'és de possible, malgrat l'ombra general de dubte i desinterès, de tirar endavant des del territori, des d'un món rural amb realitats pròpies i que ha de poder projectar-se, com és i des de casa, com a referència viva de present.

OBRADOR XISQUETA

Edifici El Racó

Espai mOn. C-13 km 131 .
25594 Rialp

Tel. 973 620 977

info@obradorxisqueta.cat

www.obradorxisqueta.cat